

ПЕРСОНАЛІЇ

УДК 94 (477) "18" Шодуар С.

Галина Міщук
(м. Житомир)

СТАНІСЛАВ ШОДУАР – ВЛАСНИК НУМІЗМАТИЧНИХ РУКОПИСІВ ТА КОЛЕКЦІОНЕР АНТИЧНИХ НУМІЗМАТИЧНИХ СТАРОЖИТНОСТЕЙ

У статті висвітлено внесок Станіслава Шодуара в колекціонування нумізматичних рукописів та античних монет.

Ключові слова: С. Шодуар, рукописи, монети, старожитності.

Рукописно-книжкова колекція волинських баронів Шодуарів поповнювалася впродовж XIX ст. Важливим питанням історичної науки є актуалізація великого масиву джерел з історії спеціальних історичних дисциплін в Україні, що зберігаються в рукописних відділах бібліотек та у приватних збірках колекціонерів XIX ст. Серед них – рукописні матеріали щодо нумізматичної збірки, яка зберігається в архіві та бібліотеці баронів Шодуарів. Архів і рукописна частина бібліотеки баронів Шодуарів сьогодні зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського в Києві. Вивчення внеску окремих діячів у галузь нумізматики дає можливість розкрити реалії певних історичних процесів, культури та науки загалом.

Основною джерельною базою нашого дослідження став фонд баронів Шодуарів (ф. 283) та ф. I в Інституті рукопису Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського, вибірккові документи Центрального державного історичного архіву України в м. Києві та Державного архіву Житомирської області. Окремі документи були в полі зору сучасних фахівців, зокрема, бібліотечну колекцію Шодуарів досліджували Є. Біленький та С. Булатова, формування приватної збірки баронів Шодуарів вивчала Л. Дахненко [1].

Опис волинського родинного музейного зібрання баронів Шодуарів, які мали відому колекцію музейних старожитностей у головній своїй резиденції маєтку в Івниці вперше зробив М.І. Петров у 1888 р., секретар Церковно-Археологічного музею Київської духовної академії, який був запрошений його власником, І.М. Шодуаром (1859-1919 р.). І.М. Шодуар – хімік за фахом – успадкував цю збірку від батька Максиміліана Шодуара, який помер у 1898 р. у власному маєтку у Франції, де проживав останні роки свого життя. І.М. Шодуар, цілком зрозуміло, хотів реально оцінити успадковану ним колекцію, яка збиралася головним чином його дідусем Станіславом, однак поповнювалася й Максиміліаном. Тому він запросив М.І. Петрова до маєтку Шодуарів у Івниці, де Станіславом Шодуаром був спеціально побудований палац з урахуванням розміщення там картинної галереї, великої бібліотеки та архіву. Завдяки М.І. Петрову ми змогли простежити долю цього нумізматичного зібрання, найцікавішу частину котрого ще за життя С. Шодуар продав до Імператорського

Ермітажу в Санкт-Петербург (боспорські та ольвійські нумізматичні старожитності), а частину – найцінніші нумізматичні раритети (серед яких і золоту монету давньоруського князя Володимира святого) були успадковані його другою дружиною, англійкою, та вивезені нею після смерті С. Шодуара до Великої Британії [2, с. 33-34]. У колекції зберігалися й найцінніші монети, медалі, гравюри, давньоруські та античні старожитності з розкопок Причорномор'я. Колекція грецьких та римських античних монет була надзвичайно цінною [3, с. 135-143]. На період, коли М.І. Петров описував зібрання, у ньому вже не залишилося раритетів, він вказує лише на декілька десятків монет, які не являють інтересу, окрім двох кувачиних монет та срібної монети, як він вважав, XV ст. литовського походження [4 с.33-34]. Цю інформацію про бібліотеку й музей Шодуарів повторив у своїй відомій праці з історіографії В.С. Іконніков [5].

Станіслав Шодуар (1790-1858) був одним із найвідоміших колекціонерів старожитностей на Волині і в Європі. Для опису нумізматичної колекції він запросив відомого італійського вченого Доменіко Сестіні (1750-1832), професора Пізанського університету, автора відомої багатотомної історико-бібліографічної праці "Systema Geographicum-numismaticum" [6] та "Classes generales seu moneta vetus popularum..." (Флоренція, 1821). Він опублікував "Descrizione d' alcune medaglie Greche del Museo del' sig. Bar. S. de Chaudoir", (Флоренція, 1831), що містила 126 сторінок з VI таблицями, яку дописав і перевидав 4 роками пізніше в Парижі сам С. Шодуар.

Архівні праці з нумізматики та рукописи Д. Сестіні після його смерті С. Шодуар придбав для своєї бібліотеки [7 с. 44-51]. Учених пов'язували тісні ділові та дружні стосунки. Упродовж 1918-1928 рр. Д. Сестіні описував колекцію, про що збереглися відомості в рукописних матеріалах архіву – розписки в отриманні грошей за цю роботу (ІР НБУВ, ф. 283, № 210). Однак їх пов'язували й дослідницькі інтереси, що відбулося в листування між ними з 1817 до 1832 рр., яке містить відомості про обмін думками, консультації з різних питань, виконання різних прохань і довідок за бібліографічними покажчиками та каталогами, обмін останніми каталогами нумізматичних видань тощо (ІР НБУВ, ф. III, № 22721-22963). Творчі стосунки відбувалися й після завершення роботи, оскільки Шодуар, який продовжував купівлю монет і медалей, був зацікавлений у постійних консультаціях та нових придбаннях. Активна робота в галузі атрибуції монет, бібліографії, науково-дослідних нумізматичних пошуків наукових обговорень відображена в численних листах Д. Сестіні до С. Шодуара (від 1817 до 1832 рр.), що відклалися в особовому архіві Шодуарів і сьогодні є доступними для дослідників. Листування свідчить, що Д. Сестіні був фактично наставником для С. Шодуара як історика-нумізмата.

В архіві Шодуарів зберігається група рукописів Д. Сестіні, які здебільшого репрезентують творчу спадщину італійського дослідника. Серед них – "Dissertazione Sopra il Stateri Deguli Antichi Italia Da Domenico Sestini" (1816) (ІР НБУВ, ф. 283, № 1117). Інтерес становлять і рукописні фоліанти "Systema Geographicum-numismaticum" (ІР НБУВ, ф. 283, № 147-163) у 16 значних за обсягом томах, опрацьованих у шкіру й важкі дошки [8].

Цінність рукописних творів і книжок Д. Сестіні для бібліотеки С. Шодуара була надзвичайна. Для С. Шодуара ці рукописи та книжки були своєрідними посібниками з нумізматики, оскільки на сторінках його праць залишилися численні рукописні доповнення й правки, зроблені Станіславом. Тому він відзначає ці книжки власним екслібрисом. Загалом же, за даними рукописного каталогу, в Івницькій бібліотеці знаходилося тридцять три праці Д. Сестіні [9], частина з них багатотомні.

Володіння науковими працями Д. Сестіні дозволили С. Шодуару продовжити роботу з описування власної колекції вже після смерті Д. Сестіні. Про це свідчить автограф роботи С. Шодуара з його правками олівцем – доповнення до праці Д. Сестіні під назвою "Supplement aux additions et correction de l'ouvrage de Mr. Sestini..." (Ф. 283, № 91), опубліковану С. Шодуаром в 1835 р. у Парижі.

Про велике зацікавлення С. Шодуара античними нумізматичними старожитностями свідчать каталоги французькою мовою з польською назвою "Zbior Bizantyjski" (Ф. 283, № 101), латинською мовою "Nummi Familiarum Romanorum"

(Ф. 283, № 102), а також "Каталог-хронологія царювань у старожитніх державах" (Ф. 283, № 103). Два томи нумізматичної кореспонденції, що знаходилися в Івницькій бібліотеці, мали також бібліотечний шифр "VII 489" і, відповідно, були зафіксовані в сьомому томі каталогу шодуарівської книгозбірні [10]. Спілкування з Д. Сестіні супроводжувалося й одночасним розвитком наукових зв'язків з іншими нумізматами, які збирали боспорські й ольвійські нумізматичні та сфрагістичні знахідки. Для вивчення і опису медалей класичної епохи С. Шодуар звертався до зібрань своїх колег, постійним його кореспондентом був І.П. Бларамберг, директор музеїв старожитностей в Одесі (з 1825 р.) і Керчі (з 1826 р.), автор багатьох праць з археології та нумізматики Причорномор'я. Одночасно розвивалися наукові контакти С. Шодуара з І. О. Стемпковським (1788-1832), відомим археологом, автором низки праць з археології Причорноморського регіону, який зібрав цінну колекцію монет Фанагорії, Херсонесу, Ольвії, Пантікапея, боспорських царів, яку згодом придбав Імператорський Ермітаж. І. Стемпковського пов'язували з С. Шодуаром багаторічні дружні та дослідницькі контакти.

Отже, рукописні матеріали Домініко Сестіні мали ґрунтовний вплив на розвиток нумізматики в Україні, зокрема в 30-х роках ХІХ ст., коли були придбані Станіславом Шодуаром після смерті вченого. Вони прямо вплинули на професійну підготовку С. Шодуара як нумізмата в галузі вивчення античних монет та його оточення, колег, з якими він спілкувався.

Список використаних джерел та літератури

1. Біленький Є.А. Матеріали з історії бібліотеки баронів де Шодуар у фондах ІР НБУВ: Архівна на рукописна спадщина // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, 2000. – Вип. 6. – С. 56-74; Дахненко Л. Про формування приватного музею баронів де Шодуар // 3 історії колекціонування в Україні: Тези Всеукр. наук. конф., присвяченої збирацької діяльності баронів де Шодуар. Житомир, 10-12 жовтня 1994 р. – Житомир, 1994. – С. 3.
2. Петров Н.И. Библиотека барона Шодуара и вновь открытое древнее изображение свв. Бориса и Глеба, и может быть, св. Владимира // Киевская старина, 1888. – № 8. – С. 33-34.
3. Известия Церковно-Археологического общества при Киевской Духовной Академии за июнь 1888 г. // Труды КДА. – К., 1988. – С. 135-143.
4. Петров Н.И. Библиотека барона Шодуара. – С. 34-35.
5. Иконников В.С. Опыт русской историографии. – К., 1892. – Т. 1, кн. 2. – С. 1384, 1421.
6. ІР НБУВ, ф. 283 (Шодуари), об. зб. 147-163.
7. Біленький Є.А. Родовий архів Шодуарів у фондах Інституту рукопису НБУВ // Архіви України. – 2000. – Вип. 4/6. – С. 44-51.
8. Оригінал рукопису поряд з іншими матеріалами придбав великий герцог Тосканський Леопольд II, оскільки, Д. Сестіні виконував обов'язки придворного антиквара Тосканського герцога: Русский Библиографический словарь. – Т. "Шебанов-Шютц" – С. 361; Сестіні // Энциклопедический словарь / Брокгауз Ф. А., Ефрон И. А. – Т. 58. – С. 712.
9. 9. ІР НБУВ, Ф. I, № 4755, с. 375, 485-489; № 4754, с. 207, 229.
10. 10. ІР НБУВ, Ф. I, № 4755, с. 489.

SUMMARY

In the article the deposit of Stanislas Shoduara is lighted up in kollekcirovanie of numismatic manuscripts and ancient chinks.

Key words: P. Shoduara, manuscripts, chinks, antiquities.

АННОТАЦІЯ

В статье освещен вклад Станислава Шодуара в коллекционирование нумизматических рукописей и античных монет.

Ключевые слова: С. Шодуар, рукописи, монеты, древности.